

*Паметта на потомците
The Memory of the Descendants*

НАУЧНОТО ОБКРЪЖЕНИЕТО НА МИХАИЛ ГЕРАСКОВ В ЦЮРИХ

Пламен Радев

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Резюме. В кратката статия са представени някои от преподавателите на именития български професор по педагогика Михаил Герасков по време на обучението му в Университета на Цюрих. Те са хората, които спомагат за формирането му като педагог и учен в областта на образованието.

Keywords: Universität Zürich, Mikhail Geraskov (Michaelo Geraskoff), professors, scientific encirclement

Университетът на Цюрих (на немски Universität Zürich и на лат. Universitas Turicensis) е създаден през 1833 г. на базата на обединените по-старите колежи по теология, право и медицина, както и специално на създадения за целта нов факултет по философия. По цитирания на негови учени и по носители на Нобелови награди университетът е 53-ти в световен мащаб и 12-ти в Европа. В Университета на Цюрих е завършил и другият наш класик на педагогиката проф. Петко Цонев, но той е учил там по-рано, тъй като приключва обучението си по специалността философия и педагогика с докторат през 1900 г. Пряк негов учител по психология и педагогика е Ернст Мойман. Докторската дисертация на Петко Цонев е на тема „Begleiterscheinungen psychischer Vorgänge in Atem und Puls“ („Съпътстващи явления на психичните процеси при дишане и пулс“). П. Цонев е транскрибирал името си на P. Zoneff. Заедно с Ернст Мойман (Ernst Friedrich Wilhelm Meumann (1862 – 1915) имат публикация също със заглавие „Ueber Begleiterscheinungen psychischer Vorgänge in Athem und Puls“ във Philosophische Studien (18) с редактор W. Wundt (1901) и Zeitschrift für Psychologie und Physiologie der Sinnesorgane (28) от 1901 г.

Кои представители на науката са обучавали другия наш класик на педагогиката и в частност на дидактиката проф. Михаил Герасков (когато е учил във Философския факултет на Университета в Цюрих)? Основателят на експерименталната педагогика Е. Мойман остава в Цюрих от 1896 г. до 1905 г. като професор по философия, педагогика и психология. М. Герасков не го заварва там, защото престоят му в Цюрихския университет е от 1906 до 1912 г. Там той среща следните личности. Първо, това е Friedrich Schumann (1858 – 1940).

Schumann е човекът, който замества Мойман в Цюрих като психолог от 1905 до 1910 г. През 1910 г. се премества в Университета на Франкфурт. В Цюрих на Schumann асистират Arthur Wreschner (1866 – 1932) и Johannes Hielscher (1871 – 1945). Преподаватели на М. Герасков по философия са били Gustav Störriing (1860 – 1946), който престоил в Цюрих до 1911 г. и Gottlob Friedrich Lipps (1865 – 1931).

Friedrich Schumann е немски евреин, който в научното си развитие първоначално е бил асистент на Georg Elias Müller (1850 – 1934). Müller е завършил Georg-August-Universität в Göttingen през 1873 г. Освен на други известни учени Müller е слушал лекциите на физика и философ на природата Gustav Theodor Fechner (1801 – 1877), както и на немския физиолог и физик Hermann von Helmholtz (1821 – 1894).

G. Müller е един от първите немски психолози експериментатори. Müller става професор по философия в Университета на Черновиц (Czernowitz) Украйна през 1880. Тогава името на това висше училище било Franz-Josefs Universität. Бил основан през 1875 г. През април Müller 1881 г. се премества като професор в Гьотинген и създава през 1887 г. втората експериментална психологична лаборатория в света (заедно с Вилхелм Вунд и Карл Шюмпф). В Гьотинген става наследник на Rudolf Hermann Lotze (1817 – 1881), който бил представител на немската идеалистическа философия. Интересно, че G. Müller бил един от критиците на психофизическия закон на Gustav Fechner. След като асистирал на Müller, Schumann през 1894 г. станал асистент на Carl Stumpf (1848 – 1936), който в тази година започнал работа като професор по философия в Берлинския университет.

Stumpf е немски философ, психолог и музиковед. Завършил е Университета във Вюрцбург, където бил ученик на Franz Brentano и Rudolf Hermann Lotze. Има решаващо влияние върху основателя на модерната феноменология Edmund Husserl, върху Max Wertheimer, Wolfgang Köhler и Kurt Koffka – основатели на гешталтпсихологията, както и върху Kurt Lewin. Става известен поради трайното въвеждането на категорията „факт“ във философията, която категория по-късно е разпространявана главно чрез произведенията на E. Husserl. Stumpf свирел на шест инструмента и композирал музика. Той създал Институт по експериментална психология към Берлинския университет. Самият Schumann, от своя страна, става един от основателите на „Общество по експериментална психология“ в Gießen, което през 1929 г. се преименува на „Дружество на психолозите в Германия“. Friedrich Schumann бил асистент на Stumpf до 1905 г., когато бил избран за професор в Цюрих. Той е изследовател на паметта и на възприятията за пространство.

Arthur Wreschner (1866 – 1932) е немски евреин. Той започва кариерата си в областта на философията, когато написва в Берлинския университет докторска дисертация върху Кант и теорията за знанията на немския лекар и фи-

лософ Ernst Platner (1744 – 1818). Wreschner остава в Университета да учи медицина и след получаване на научната си степен през 1900 г. се премества в Цюрих. Там той става инструктор по психология в Technische Hochschule, а след това и в Университета, където през 1910 г. е назначен за професор. Wreschner пише редица научни книги, отразяващи специфичните му интереси: *Methodologische Beiträage zu psychophysischen Messungen* (1898); *Die Reproduktion und Assoziation von Vorstellungen* (1907 – 09); *Die Sprache des Kindes* (1912) и *Das Gefühl* (1931). Занимавал се е с психофизиология, приложна психология, сравнителна психология на половете, с психопатология

Johannes Hielscher е немски философ и психолог. Той е учил в Лайпциг, Хале, Хайделберг и Страсбург, където защитава докторска степен. Станал асистент в психологическата лаборатория на Университета в Цюрих през 1900 г. Хабилизирал се като извънреден професор през 1902 г. През 1908 г. отишъл в Мюнстер при учителя си Ернст Мойман. Там преподавал експериментална психология. Станал доброволец през Първата световна война като болногледач. От 1922 г. го избрали за редовен доцент. През 1932 г. му отказват професорско звание и той станал член на Националсоциалистическата партия. Тогава бил избран за професор. Пензионирал се през 1937 г.

Gustav Störing бил професор по философия в Университета на Цюрих от 1900 до 1911 г. Интересувал се от психопатология и психологията на емоциите. Хабилизирал се е през 1896 г. в Психологическия институт на В. Вунд. След Цюрих заминава последователно за Страсбург и Бон, където е професор по философия и психология. Пионер е в областта на изследване на дедуктивното мислене. Твърдял, че реалността на Бог може да се докаже от научна гледна точка.

Gottlob Friedrich Lipps е бил ученик на В. Вундт в Лайпцигския университет, но завършва в Мюнхен. Получил докторска степен през 1888 г. във Философския факултет на Университета в Лайпциг. Полубрат е на големия немски философ и психолог Theodor Lipps (1851 – 1914). Хабилизирал се като доцент през 1904 г. в Университета на Лайпциг. През 1909 – 1911 г. е бил професор по философия във Философския факултет на Университета в Лайпциг. След това се премества в Университета на Цюрих, където е назначен през 1911 г. за професор по философия и педагогика и директор на Психологическия институт. Занимавал се с психофизика, с психологическия експеримент като метод, със статистика на психологическите изследвания и с проблема за свободната воля. Не се премества в друг университет. В областта на педагогиката пише „Weltanschauung und Bildungsideal“ („Светоглед и идеал в образованието“) от 1911 г.

Докторската дисертация на М. Герасков е „Die sittliche Erziehung nach Herbert Spencer unter Berücksichtigung seiner Moralphilosophie und Entwicklungslehre“ („Нравственото възпитание при Херберт Спенсър при съблюдаване на него-

вата морална философия и учението за развитието“). На докторската диплома на М. Герасков най-горе стои надпис: SENATUS POPULIQUE TURICENSIS – НАРОДНИЯТ СЕНАТ НА ЦЮРИХ.

На дипломата на М. Герасков стои името August Egger (1875 – 1954). Той е професор по гражданско право и ректор на Университета в Цюрих за времето от 1912 до 1914 г. Самото име на Герасков е изписано MICHAEL GERASKOFF, а под него седи berkowitzënsi, което ще рече, че е от Берковица или берковчанин.

На докторската диплома на М. Герасков стои името и на швейцареца Eduard Schwyzer (1874 – 1943) в качеството му на promotor rite constitutus (надлежно назначен организатор). Той е бил професор по класическа филология (старогръцки) и индогерманистика в Университета на Цюрих от 1902 до 1912 г.

Преподавател по педагогика на Герасков е бил Роберт Зайдел (Nachlass Robert Seidel (1850 – 1933). Роден е в Kirchberg (Саксония). Емигрира през 1870 г. в Швейцария. Става доктор по педагогика през 1905 г., а приватдоцент по педагогика в Университета на Цюрих от 1908 г. и професор от 1910 до 1929 г. Той е социалист, привърженик на трудовото училище. Seidel (Зайдел) има интересна съдба. В младите си години бил тъкач, директор на печатница и книжарница. Завършва учителска семинария в Küssnacht (1879 – 1881) и за известно време става начален учител. От 1882 г. до 1884 г. е бил auskultant (студент – слушател и същевременно стажант-учител) в Университета на Цюрих. По-късно е учител в гимназията на общината Mollis в Швейцария, в кантона Гларус. Същевременно е редактор на Arbeiter Stimme (Zurich) – официален орган на Социалдемократическата партия на Швейцария (SP), и съосновател на вестник Volksrecht (Народни права) в Цюрих. През времето от 1907 до 1908 г. е председател на Социалдемократическата партия на Швейцария, след това член на Висшия и съвет до 1921 г. След това участва и в други ръководни структури на партията до 1923 г. Той е един от инициаторите за развитието на социалната педагогика. Изповядва протестантството от лютеранското направление. През 1932 г. получава швейцарската литературна награда на името на Фридрих Шилер. Води активна кореспонденция с Rosa Luxemburg (1871 – 1919). Тъй като младите хора не я познават, ще спомена, че тя е известна като марксистки теоретик, философ, икономист и есеист, поддръжник на „пролетарския интернационализъм“, виден основател и деятел на Германската комунистическа партия от края на 1918 г. Освен това тя е известен лектор. Тъй като е полякия, Rosa Luxemburg се омъжва в името на интернационализма през 1898 г. за 24-годишния шлосер Густав Любек, за да получи немско гражданство. След това, може би пак в името на пролетарския интернационализъм, изживява бурна любовна афера с квартиранта си Костя Цеткин (1885 – 1980) – немски лекар, икономист и политик. Той е син на известната комунистка Клара Джозефин Цеткин (1857 – 1933) от брака ѝ с руския революционер и

социалист Осип Цеткин (1850 – 1889). Rosa Luxemburg е убита през 1919 г., а тялото и е било хвърлено в близката река.

За периода, в който е учил Герасков, се среща името и на Friedrich Wilhelm Foerster (1869 – 1966). Той е бил приватдоцент по философия и морална педагогика в Университета на Цюрих за времето от 1898 до 1912. Foerster също е бил преподавател на Герасков. Той е бил не само философ и педагог, но и пацифист. След 1912 г. отива в Университета на Виена и остава там до 1913 г. От 1914 г. е редовен професор по педагогика и философия в Maximilian-Universität в Мюнхен. Смята се за основен враг на националсоциализма. След 1933 г. книгите му са публично изгорени. Избягал във Франция, но след превземането ѝ от нацистите през 1940 г. се върнал в Швейцария. Властите там не го приемат и избягва в Португалия, а от там – в САЩ, Ню Йорк. През 1963 г. се връща в Kilchberg до Цюрих, където до смъртта си живее в санаториум.

Друг професор по философия и педагогика в Цюрихския университет от 1911 г. до 1946 г. е Fritz Medicus (1876 – 1956). Той обаче се е занимавал предимно с въпроси на етиката и естетиката.

THE SCIENTIFIC ENVIRONMENT OF MIKHAIL GERASKOV IN ZURICH

Abstract. This paper reveals scientific (academic) environment of the eminent Bulgarian educator and extraordinary professor Mikhail Geraskov (1874 – 1957) during his education in University of Zurich (1906 – 1912).

Prof. Dr. Sc. Plamen Radev Ivanov

✉ Plovdiv University „Paisiy Hilendarski“
4000, Plovdiv, Bulgaria
24, Tsar Assen street
tel. + 359 32 261814
E-mail: eduman@abv.bgww